

Źródła informacji dotyczące sprawy konfiskaty książek w roku 1960 i ich dalszych losów.

a) Biskup Zygmunt Choromański Sekretarz Episkopatu, [Do:] Pan Minister Jerzy Sztachelski Pełnomocnik Rządu do Spraw Stosunków z Kościołem, Warszawa, dnia 8.IX.1960 r.

W dniu 22 sierpnia r.b. o jednej godzinie w całej Polsce dokonano „nalotu” na biblioteki seminariów duchownych, a celem tego nalotu udała być kontrola bibliotek. Kontroli (w większości wypadków nie była to kontrola, lecz rewizja) dokonywali delegowani przedstawiciele Urzędu Kontroli Prasy w asyście przedstawicieli Urzędu do Spraw Wyznań, a często i milicji. (...)

Przy tych kontrolach dokonywanych w dn. 22 sierpnia r.b. kwestionowano i konfiskowano wiele pozycji książek i czasopism bez żadnego tytułu prawnego. Konfiskowano i kwestionowano książki, które nie powinny nawet budzić żadnych zastrzeżeń - jak np. niektóre encykliki papieskie, książki jak - „Stolica Apostolska a Rosja”, Boudon, „Sacrum Poloniae Millenium”, „Podstawy etyki i prawa” oraz „Wieczory nad Lemanem” Ks. M. Morawskiego, różne dzieła ascetyczne i teologiczne jak np. teologia moralna Noldina, nawet francuski słownik historyczny i D'Ales-Dictionaire Apologetique.

Z zasady konfiskowano dzieła, które w tytule miały słowa: komunizm, bolszewizm, socjalizm, materializm, bezbożnictwo, żydostwo, kwestie społeczne, kwestia robotnicza, akcja katolicka. Do przejrzania zabierano niemal wszystkie czasopisma katolickie z zakresu międzywojennego i późniejszego - nawet te, które miały cenzurę Polski Ludowej. Trzeba z całą stanowczością stwierdzić, że przeprowadzona kontrola, a właściwie rewizja bibliotek seminaryjnych nie była zgodna z obowiązującymi przepisami.

Nie ma przepisów prawnych, któreby zakazywały posiadanie publikacji niezgodnych z ideologią państwową, a nawet antypaństwowych, byleby nie zachodził odnośnie ostatnich wypadek udowodniony, że druki te nielegalnie się kolportuje, rozpowszechnia czy też nielegalnie zostały wydrukowane. Segregacja książek o treści naukowej na odpowiednie i nieodpowiednie godzi w wolność nauki. (...)

Jest rzeczą widoczną, że konfiskata pozycji bibliotecznych nastąpiła wbrew obowiązującym przepisom nawet i uwzględniając delegacje wystawione w dn. 22.VIII.60. Upoważniały one bowiem delegowanych urzędników tylko do przeprowadzania kontroli, a nie do zabierania czy konfiskowania. (...)

O niepraworządności całej akcji kontroli bibliotek świadczy również sam sposób jej przeprowadzenia i metody przy niej stosowane. Boleśnie przypominają one wypadki minionego okresu. Akcja została przeprowadzona gwałtownie w jednym dniu, o jednej godzinie w całej Polsce, w pogotowiu był prokurator (z postanowieniem na piśmie zarządzenie rewizji) z milicją obywatelską - gdy nie było w pogotowiu kluczy wyłamywano zamki (Nysa, Opole).

Do praworządnego działania władze państwowe nie mają potrzeby uciekania się do takich metod. (...)

Biskup Zygmunt Choromański
Sekretarz Episkopatu

b) Micewski Andrzej, Kardynał Wyszyński. Prymas i Mąż Stanu, Paris: Editions du Dialogue, 1982, s. 195

„Letnie prace duszpasterskie Prymasa przerwały wiadomości o „wizytacjach” urzędników państwowych (cenzury) w seminariach duchownych w celu konfiskaty książek „zakazanych”. Do prohibitów zaliczono książki emigracyjnego wydawnictwa katolickiego „Veritas” w Londynie oraz przedwojenne prace o Akcji Katolickiej, problematyce żydowskiej i masońskiej. Te dwa ostatnie rodzaje literatury były z pewnością nieco wstydliwym reliktem przedwojennych bibliotek. (...)”

c) Antoni Dudek, Państwo Kościół w Polsce 1945-1970, Kraków: Wydawnictwo PiT, 1995, s. 128

„Zamieszki w Nowej Hucie i Zielonej Górze pogorszyły gwałtownie stosunki państwo-wo-kościelne, co znalazło swoje odbicie także i w sprawie seminariów. W końcu czerwca minister Sztachelski skierował do KC PZPR notatkę, w której przedstawiał proponowane kalendarium likwidacji dwóch niższych seminariów duchownych (w Gorzowie Wielkopolskim i Słupsku). (...)

Plan Sztachelskiego zyskał pełne poparcie Biura Politycznego, które - na wniosek Gomułki - zaleciło ponadto przygotowanie stopniowej likwidacji wszystkich niższych seminariów oraz przeprowadzenie błyskawicznej kontroli bibliotek seminariów wszystkich szczebli. (...)

Zgodnie z decyzją Biura Politycznego, w dniach 22-24 sierpnia 1960 r. ponad 250 pracowników Urzędów Kontroli Prasy, WdSW i kuratoriów, przeprowadziło kontrolę 67 bibliotek zakonnych i diecezjalnych seminariów duchownych. W jej trakcie skonfiskowano około 12 tysięcy pozycji książek o treści: << 1. antykomunistycznej, 2. antyradzieckiej, 3. antysemitowskiej, 4. rewizjonistycznej (szczególnie na Śląsku), a także 5. prace omawiające z pozycji reakcyjnych katolicką doktrynę społeczną oraz zagadnienia akcji katolickiej, 6. skrypty i publikacje powielane bez zezwolenia władz państwowych, 7. wydawnictwa powojennej migracji politycznej, 8. wydawnictwa niemieckie z okresu hitlerowskiego >>. [211]

(...)

[211] Wyniki kontroli bibliotek seminariów duchownych i zakonnych. APAX, sygn. 1/198. Zob. też materiał na naradę Kierowników WdSW w dniu I IX 1960r., AudSW.WRK. t. 59/713.

d) Rulka K., Ks. Zygmunt Tyburski - bibliotekarz we Włocławskim Seminarium Duchownym (1953-1967), „Kronika Diecezji Włocławskiej” 80 (1997), s. 559-560

„Biblioteka zanotowała w tym czasie także niezawinione straty. W wyniku kontroli biblioteki w dniach 22-24 VIII 1960 r. przez komisję z Kuratorium w Toruniu pod przewodnictwem Urzędu Kontroli Prasy w Bydgoszczy zabrano: w charakterze konfiskaty 6 poz. Z pracowni, 34 tomy z magazynu druków nowych i ok. 150 broszur z magazynu broszur; do przejrzania ok. 80 książek z pracowni i magazynu; ok. 600 sztuk książek poniemieckich.[32] Zabrano wtedy książki o tematyce społecznej i żydowskiej wydane przed wojną (m. in. ks. Antoniego Szymańskiego, ks. Stefana Wyszyńskiego, ks. Józefa Kruszyńskiego), dzieła Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego, książki wydane w

RFN i wiele innych.[33] Przed kontrolą tą nie można się było zabezpieczyć, ponieważ została ona przeprowadzona jednocześnie (w tych samych dniach) w bibliotekach wszystkich polskich seminariów duchownych.[34] Część z zabranych wtedy książek z bibliotek kościelnych ocalała. [35]

[32] Kronika Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku, z.4, s.51

[33] ABSWł, teczka Książki zaginione, zabrane, wydane.

[34] A. Dudek, Państwo i Kościół w Polsce 1945-1970, Kraków 1995, s. 128.

[35] Znajdują się one obecnie w bibliotece metropolitalnego seminarium duchownego w Warszawie, skąd mają być przekazane pierwotnym właścicielom - informacja ks. Krzysztofa Goneta na IV Walnym Zgromadzeniu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (Warszawa, 25-27 VI1998).

e) Warszawa, 12 czerwca 1997 r., Bp Tadeusz Pieronek Sekretarz Generalny Konferencji Episkopatu Polski, [Do:] Pan Dyrektor Bogusław Skręta. Departament Wyznań.

„(...) Z tej też racji upoważniam do przejęcia wydzielonego księgozbioru przeznaczonego do zwrotu ks. Krzysztofa Goneta dyrektora Biblioteki Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie, zobowiązując go równocześnie do przekazania właścicielom bibliotek kościelnych tych pozycji książkowych, które według katalogu stanowią własność poszczególnych bibliotek kościelnych. (...)”

[W roku 1997 Pan Bogusław Skręta był Wicedyrektorem Departamentu Wyznań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji]

[Na podstawie kopii listu przekazanej do wiadomości Ks. K. Goneta i znajdującej się w zbiorach archiwalnych Biblioteki Seminarium Duchownego w Warszawie.]